

НОБЕЛОВИ ЛАУРЕАТИ ЗА ЛИТЕРАТУРА

Нобеловата награда за литература (Nobelpriset i litteratur) е една от петте Нобелови награди, учредени през 1895 г. съгласно завещанието на Алфред Нобел. Тя се връчва ежегодно на писател, от която и да е страна, създал "в областта на литература най-забележителния труд с висши идеали". Наградата се присъжда с решението на Шведската академия, която обявява името на избрания лауреат в началото на октомври.

1901

РЪОНЕ СЮЛИ ПРЮДОМ

Sully Prudhomme

(16 март 1839 Париж, Франция - 7 септември 1907 Париж, Франция)

Ръоне Франсоа Арман Прюдом, известен като **Сюли Прюдом**, е френски поет-есеист. На 2 години остава без баща. Като ученик се занимава най-вече с математика, философия и класически езици. В ранните години от писателската си кариера Сюли Прюдом е близък на литературната група „*Ларнас*“. В много от произведенията на Прюдом преобладава песимистичен поглед над света. Въпреки това някои от известните му произведения се отличават с лиричност и хуманизъм. През **1901** г. Сюли Прюдом получава **Нобелова награда за литература** преди всичко за високия идеализъм и за необичайното съчетаване на душевност и талант, за което свидетелстват неговите книги.

1902

ТЕОДОР МОМЗЕН

Theodor Mommsen

(30 ноември 1817 Гардинг, Дания - 1 ноември 1903 Берлин, Германия)

Кристиан Матиас Теодор Момзен е германски историк и политически деец. В гимназиалните си години Момзен се занимава задълбочено с философия, класически езици, както и с германска литература. През 1838 г. се записва в университета в Кил и се насочва към изследване и тълкуване на древни надписи и текстове. На Момзен е отпусната стипендия от датското правителство, която му позволява да отиде за 3 години в Италия като студент. Там той продължава да се занимава с изследването на антични надписи. През 1848 г. става професор по римско право в университета в Лайпциг. От 1852 г. до 1854 г. преподава в Цюрих, Швейцария. След завръщането си в Германия става професор в университета в Бреслау. След това започва да се занимава с политика - депутат в пруския Ландтаг, издигнат от Прогресивната партия, а след обединението на Германия, като депутат в Райхстага. През тези години Момзен пише огромен брой научни трудове, основна част от които основани върху римската история. През **1902** г. получава **Нобелова награда за литература**, като „най-велик жив майстор на исторически произведения, за монументалната му работа „*Римска история*“.

1903

БЪОРНСТЕРН БЪОРНСОН

Bjørnstjerne Bjørnson

(8 декември 1832 Квикне, Норвегия - 26 април 1910 Париж, Франция)

Бьорнстерн Мартиниус Бьорнсон е норвежки поет, драматург, романист, журналист и общественик. През 1852 г. се записва в университета в Осло, но изоставя университета и започва да се занимава с обществена дейност, театър и литература. В периода 1857-1859 г. Бьорнсон е директор на норвежкия театър в Берген. За това време написва ред стихотворения, романи и пиеси и се изявява като главен редактор на местния вестник. През 1859 г. пише стихотворението „*Да, ние обичаме тази земя*“, което впоследствие става текст на националния химн на Норвегия. От 1865 до 1867 г. Бьорнстерн Бьорнсон е директор на Националния театър в град Осло. Създава

творчество със социална ориентация. Автор е на т.нар. проблемни пиеси, посветени на актуални общественно-политически и морални проблеми. В последните 10 години на века Бьорнсон обръща голямо внимание на политиката в творчеството си. Изявява се като борец за мир и граждански права. През **1903 г.** Бьорнстерн Бьорнсон получава **Нобелова награда за литература** като доказателство за неговото значително и многостранно творчество, което се отличава с неподправена свежест и духовност.

1905

ХЕНРИК СЕНКЕВИЧ

Henryk Sienkiewicz

(5 май 1846 Воля Окшейска, днес Литва - 15 ноември 1916 Вевей, Швейцария)

Хенрик Адам Александер Пиус Сенкевич е полски белетрист. Първите му литературни произведения излизат през 1872 г. Началото на творческите му успехи настъпва, когато редакторът на „Газета полска“ забелязва таланта на младия сътрудник и го праща като кореспондент в САЩ. През 1886 г. прави обиколка из Константинопол, Атина, Неапол и Рим (по пътя спира за общо пет дни и в Русе и Варна). През 1888 г. попада в Испания, а през 1890 г. дори се присъединява към ловна експедиция в Занзибар. 80-те години на 19 век са време на най-голямата слава на писателя Сенкевич. Световното признание идва с Нобеловата награда от 1905 година, но далеч не спира дотук: Сенкевич става почетен доктор на Ягелонския (1900) и на Лвовския университет (1911), член на Краковската академия на науките (1893), на Варшавското научно дружество (1907), на Царската академия на науките в Петербург (1896), на Чешката академия в Прага (1900) и на Сръбската академия на науките (1906), както и почетен гражданин на Лвов (1902). След смъртта му, през 1924 г. тленните му останки са пренесени във Варшава и положени в катедралата „Свети Ян“. През **1905 г.** получава **Нобелова награда за литература** за „неговите достойнства като епически писател“.

1906

ДЖОЗУЕ КАРДУЧИ

Giosue Carducci

(27 юли 1835 Пиетрасанта, Италия - 16 февруари 1907 Болоня, Италия)

Джозуе Кардучи е италиански поет, критик и обществен деец. Баща му е лекар, но поради политическите си (той е карбонар) и религиозни възгледи му се налага често да сменя местата, където работи, и да живее в различни градове на Италия. Основното си образование Кардучи получава във Флоренция, където семейството му се премества през 1849 година. Тук той прави и първите си опити като поет. През студентските си години Кардучи пише статии за вестник „Приложението“. Впоследствие става водеща фигура в литературния кръг, който се оформя около изданието. Този литературен кръг има за цел да утвърди класицизма в италианската поезия за сметка на все по-разпространения романтизъм. Висшето си образование Кардучи завършва през 1856 г. и след това около година работи като гимназиален учител. След 1860 г. преподава в университета в Болоня. През 1866 г. е избран за депутат. Поезията му е насочена против монархията и католическата църква. По-късните му произведения, написани след освобождението на Италия, са значително по-лирични. Джозуе Кардучи е автор и на голям брой литературни исторически трудове, събрани в 26 тома. През **1906 г.** е отличен с **Нобелова награда за литература** преди всичко за поетическото си творчество.

1907

ДЖОУЗЕФ РЪДИАРД КИПЛИНГ

Rudyard Kipling

(30 декември 1865 Бомбай, Индия – 18 януари 1936 Лондон)

Джоузеф Ръдиард Киплинг е британски белетрист и поет. Учи в Лондон, където се формира неговия мироглед. От 1882 г. се занимава активно с журналистика и литература. В продължение на 5 години работи като щатен сътрудник, а след това като съредактор на „Граждански и военен вестник“ в Лахор (днешен Пакистан). След пътешествието в Япония и САЩ се завръща в Англия. Пътува до Южна Африка, Австралия и Нова Зеландия. Жени се за американка и се опитва да се установи в Америка, но след

смъртта на по-голямата му дъщеря се завърща през 1902 г. в Англия, където остава до смъртта си. Киплинг достига необичайно рано творческа зрелост. След Първата световна война, в която загива единственият му син, миогледно творческата доктрина на писателя рязко се променя. Масонската му принадлежност е ярко изразена в повечето му творби, като най-силно впечатление прави автобиографията му. Умира от мозъчен кръвоизлив в началото на 1936 г. Киплинг е най-младият **Нобелов лауреат за литература (1907)** – като получава наградата на 42-годишна възраст за „голямата си наблюдателност, оригиналността на въображението, богатството на идеи и забележителния талант на разказвач“.

1909

СЕЛМА ЛАГЕРЛЪОФ

Selma Lagerlof

(20 ноември 1958 Марбака, Швеция -16 март 1940 Марбака)

Селма Отилиана Лувиса Лагерльоф е шведска писателка. Творбите ѝ представят селския живот и природа на Северна Швеция и се коренят в скандинавските легенди и история. Следва в Стокхолм, Кралската висша академия за подготовка на жени, дипломира се като учителка през 1882 г. и работи като такава десет години в едно девическо училище в Ландскруна. Романът ѝ „Сага за Йоста Берлинг“ се счита за част от възраждането на романтизма в Швеция през 90-те. Става световноизвестна с книгата си за деца „Чудното пътуване на Нилс Холгерсон през Швеция“ (1906-1907). През 1914 г. става член на Шведската академия на науките. По време на Първата световна война тя пише малко. При приближаването на Втората световна война помага на германски интелектуалци и творци да се спасят от преследванията на нацистите. Тя успява да уреди шведска виза за поетесата Нели Сакс, бъдеща нобелова лауреатка, и я спасява от лагера на смъртта. По време на съветската агресия срещу Финландия, Селма Лагерльоф дарява своя златен нобелов медал за набиране на средства за оказване на помощ за Финландия. През **1909** г. става първата жена, спечелила **Нобеловата награда за литература** за високия идеализъм, яркото въображение и духовната извисеност, които характеризират творчеството ѝ.

1910

ПАУЛ ХАЙЗЕ

Paul Johann Ludwig von Heyse

(15 март 1830 Берлин, Германия - 2 април 1914 Мюнхен, Германия)

Паул Йохан Лудвиг Хайзе е германски романист, поет и драматург. Учи в университета в Берлин класическа литература и философия, посещава лекции по романска филология в Бон. Защитава докторат в Берлин и заминава за Италия. Автор на шест романа, няколко стихосбирки, над 60 пиеси и около 120 разказа. Въпреки, че собствените му стихове не добиват популярност, Хайзе е познат на читателите с великолепно преводи на италиански поети. Оценен е като създател на съвременния психологически роман и най-изтъкнатия лирически поет на Германия. През **1910** г. за художествеността, дължаща се на идеализма, който той показва в продължение на дълъг продуктивен творчески път като поет, драматург, романист и автор на световноизвестни разкази, Хайзе е удостоен с **Нобелова награда за литература**, с което се превръща в първия германски автор нобелист.

1911

МОРИС МЕТЕРЛИНК

Maurice Maeterlinck

(29 август 1862 Хент, Белгия - 6 май 1949 Ница, Франция)

Граф **Морис Полидор Мари Бернар Метерлинк** е белгийски драматург, поет и есеист. Още докато учи, започва да пише стихове и кратки романи, които по-късно унищожават и от които са запазени само отделни откъси. След като завършва право в Хентския университет през 1885, прекарва няколко месеца в Париж, където се запознава с някои представители на новото по това време течение на символизма, които оказват силно влияние върху работите му. През 1889 Метерлинк бързо става известен, след

като първата му пиеса „*Принцеса Малена*“ получава ентузиазираното одобрение на критика Октав Мирбо. През следващите години пише поредица от пиеси, характеризиращи се с фатализъм и мистицизъм. Най-успешната пиеса на Метерлинк, докато е жив, е „*Синята птица*“, 1909. През 1914 Римокатолическата църква включва всички негови произведения в Индекса на забранените книги. През 1932 е обявен за граф от белгийския крал Албер I. След началото на германското настъпление във Франция през 1940 Метерлинк заминава за САЩ и се връща в Ница след края на Втората световна война. През 1911 г. получава **Нобелова награда за литература** предимно за драматургичното си творчество.

1912

ГЕРХАРТ ХАУПТМАН

Gerhart Hauptmann

(15 ноември 1862 Оберзалцбрун, Полша - 6 юни 1946 Агнетендорф, Полша)

Герхарт Хауптман Йохан Роберт е немски романист и драматург и един от най-видните представители на немския натурализъм. На 15 г. напуска училище. На 28 години се записва да следва скулптура в Кралската академия на изкуствата в Бреслау, от където още на следващата година е изключен поради незадоволително поведение и слаби резултати. След един нов, също така краткотраен и неуспешен опит да продължи следването си в Бреслау, Хауптман учи за кратко философия в университета в Йена, където слуша лекциите на Хегел (1882). Щом завършва образованието си се отдава изцяло на литературата. Предприема редица пътувания до Испания, Италия, Швейцария и др. През 1885 г. се премества да живее в Берлин, където поддържа контакти с редица известни личности. Първата драма, с която Хауптман се налага на немска сцена, е „*Пред изгрев слънце*“ (1889). Премиерата означава победа за новатора-драматург. Произведенията му писани по време и след Първата световна война са пълни с тревога, смут, страдание, песимизъм. В началото на XX век Герхарт Хауптман е един от най-известните немски писатели, като след Първа световна война му е предложена кандидатура за райхспрезидент, която писателят отказва. През 1912 г. получава **Нобелова награда за литература** за приноса му в развитието на немската драма и театър.

1913

РАБИНДРАНАТ ТАГОР

Rabindranath Tagore

(6 май 1861 Калкута, Индия - 7 август 1941 Калкута, Индия)

Рабиндранат Тагор е индийски прозаик, поет, философ, педагог, художник, композитор и общественик, критик на колониализма и радетел за национална независимост. Произхожда от известна браминска фамилия. През 1878 г. отива за пръв път във Великобритания, където вместо да продължи юридическото си образование, се отдава на европейската литература и музика. Оказва огромно влияние върху Ганди. Най-важните си произведения пише на бенгали, но превежда голяма част от поезията си и на английски. През 1913 г. „за дълбоко прочувствените, оригинални и прекрасни стихове, в които с изключително майсторство е изразил своето поетическо мислене“ става първият азиатец, удостоен с **Нобелова награда за литература**.

1915

РОМЕН РОЛАН

Romain Rolland

(29 януари 1866 Клама, Франция - 30 декември 1944 Везле, Франция)

Ромен Ролан е френски романист и драматург, идеалист, пацифист, антифашист, биограф. Учи в Париж и Рим, дипломира се през 1895 г. с докторат по изкуствата на модерния лирически театър. На 29 г. става преподавател по история на изкуството в Екол Нормал Сюпериор в Париж, а осем години по-късно - в Сорбоната. В първото десетилетие на 20-ти век създава серия биографии на велики творци. По време на Първата световна война развива широка обществена дейност в подкрепа на мира, която намира широк

международен отзвук. През 30-те е един от вдъхновителите на международното антифашистко движение. Романът му *"Жан Кристоф"* се състои от 10 книги и е най-големият познат роман досега, преведен на много езици. Ромен Ролан е вероятно един от най-горещите привърженици на Обществото на нациите и обединяването на духовните сили на човечеството срещу варварството. Една от причините да бъде присъдена на Ромен Ролан Нобеловата награда за 1915 е книгата му *"Над суматохата"*. Това са поредица статии писани в Швейцария в началото на Първата световна война и издадени в сборник. Носител на **Нобелова награда за литература** за 1915 г. преди всичко за творбата си *"Жан Кристоф"*, както и за възвишения идеализъм на неговото творчество.

1917

ХЕНРИК ПОНТОПИДАН

Henrik Pontoppidan

(24 юли 1857 Фредерисия, Дания - 21 август 1943 Оруп, Дания)

Хенрик Понтопидан е датски писател. През 1873 г. Понтопидан отива в Копенхаген да учи инженерство. През 1879 г. напуска института и в продължение на 3 години е учител, работи и като журналист. Върху творческото развитие на писателя оказват влияние семейната среда, събитията, свързани с пруската инвазия в Ютландия през 1864 г., процесите на социално разслоение в съвременна Дания. Наричан от Томас Ман „поет-епик по рождение“. В многообхватното си творчество с изявен художествен усет към детайла описва живота в Дания, проследява различни човешки съдби. През 1917 г. заедно с *Карл Гелеруп* получава **Нобелова награда за литература** „за автентичното описание на съвременния живот в Дания“.

1920

КНУТ ХАМСУН

Knut Hamsun

(4 август 1859 Лом на фюлке Опланд, Норвегия - 19 февруари 1952 Гримста, Норвегия)

Кнут Хамсун е един от най-значимите норвежки автори. Роден е като **Кнуд Педерсен** в малкия град Лом на фюлке Опланд, намиращ се в централната част на Норвегия. Той е четвъртото от седем деца. Първите си опити в литературата предприема в края на 70-те години. Междувременно Кнут Хамсун работи като полицаи, а след това като учител. В периода 1880-1881 чете Август Стриндберг и френските натуралисти. През 1882 г. емигрира в САЩ, но за него американската мечта не успява да се осъществи. Тежко болен, през есента на 1885 г. е принуден да се върне в Норвегия. От този момент се нарича Хамсун. През 1886 г. отново отива в Америка, работи на различни места, включително като кондуктор в трамваите на Сан Франциско. През 1888 г. се връща в родината си, а впечатленията си от Америка публикува под името *"Fra det moderne Amerikas Aandsliv"* (1889). През лятото на 1899 г. той предприема едно далечно пътуване, обхващащо Русия, Кавказ и Турция, а през 1900 посещава и Близкия Изток. През 1920 г. Хамсун получава **Нобеловата награда за литература** за романа си *"Благодатта на земята"* (1917).

1921

АНАТОЛ ФРАНС

Anatole France

(16 април 1844 Париж, Франция - 12 октомври 1924 Тур, Франция)

Анатол Франс е псевдоним на френския писател **Жак-Антоан Анатол Тибо**. Ражда се в семейството на известен книжар-букинист. Завършва колежа „Станислас“, след което сътрудничи в различни библиографски справочници, списания и кратки енциклопедии. От 1873 г. започва да участва със статии и есета във вестниците „Льо Тан“, „Льо Голоа“ и други. През същата година издава първата си стихосбирка. От 1876 г. Франс е чиновник в библиотеката на Сената. Утвърждава се като белетрист, защитник на хуманизма и демокрацията. Във връзка с аферата „Драйфус“ засилва критиката си към обществено-политическия живот. В произведенията му прозира тънък хумор и голяма поетичност, майсторство на историческия детайл, сатирично майсторство. Анатол

Франс е член на Френската академия. Носител е на **Нобелова награда за литература (1921)** „за блестящи литературни постижения, характеризиращи се с благородство на стила, дълбоко съчувствие към човека и с истински галски темперамент“.

1923

УИЛЯМ БЪТЛЪР ЙЕЙТС

William Butler Yeats

(13 юни 1865 Дъблин, Ирландия - 28 януари 1939 Мантон, Франция)

Уилям Бътлър Йейтс е ирландски поет и драматург, една от най-изтъкнатите фигури в европейската литература. Баща му е художник-портретист. Йейтс започва образованието си в Лондон. През 1883-1887 г. посещава Художествената академия в Дъблин. Проявява интерес към окултизма, тема, която го занимава през целия му живот. Започва да пише поезия на 17-годишна възраст. Първата му стихосбирка (1889) е основана на ирландската митология. Стреми се да създаде свой стил. Привлича го традицията на древна, езическа Ирландия, съхранена в обичаите и вярванията на ирландските селяни. Възраждането ѝ и създаването на ново автентично ирландско съзнание стават основен мотив на живота и творчеството му. През **1923** г. е удостоен с **Нобеловата награда за литература** „за вдъхновената му поезия, която в изящна художествена форма изразява духа на една цяла нация“.

1924

ВЛАДИСЛАВ РЕЙМОНТ

Wladyslaw Reymont

(7 май 1867 с. Кобеле Велке, Полша - 5 декември 1925 Варшава, Полша)

Владислав Станислав Реймонт (истинската му фамилия е **Реймент**) е полски белетрист. Баща му е селски органист. Детските си години Реймонт прекарва на село, в голяма бедност. Не завършва гимназия, но чете много и непрекъснато се самообразова. От 17-годишен работи в различни селища – работник, железопътен чиновник, актьор. Установява се във Вършава, където се занимава с литературна дейност. Посещава много европейски страни и Америка. Творчеството му е своеобразно съчетание на реализъм, натурализъм и символизъм. Богатият житейски опит му помага да създаде романи за полската провинция. Врѣх в творчеството на Реймонт е романът „*Селяни*“ – епопея на полското село от първото десетилетие на 20-ти век. Написан с дълбоко психологическо проникновение, с живописен език, той е един от най-значителните романи със селска тематика в световната литература. За „*Селяни*“ през **1924** г. Реймонт получава **Нобеловата награда за литература**.

1925

ДЖОРДЖ БЪРНАРД ШОУ

George Bernard Shaw

(26 юли 1856 Дъблин, Ирландия - 2 ноември 1950 Хартфордшир, Англия)

Джордж Бърнард Шоу е ирландски драматург, писател, пътешественик, есеист и театрален критик. На 16 години започва да изкарва сам хляба си. След като се заселва в Лондон започва да пише за периодичния печат като музикален критик и прозаик. Привърженик на социалистическата идея и член на т. нар. Фабианско общество. Представител на "интелектуалния театър", автор на десетки пиеси. Започва да пише през 1879 г. Първите му пет романа са последователно предлагани на множество издателства и също така последователно отхвърляни от тях. Шоу сътрудничи в редица литературни издания, където завежда рубриците "музикална критика" и "театрален живот". Статиите си подписва с инициалите Дж. Б. Ш. и скоро за читателите тези инициали ще се свържат с представите за един рядко оригинален, културен и остоумен журналист, който изразява смело своите мнения. Първата си пиеса "*Къщите на вдовиците*" публикува през 1893 г., като през следващите три десетилетия създава редица театрални шедьоври. Изключителна популярност имат афоризмите и мислите му. През **1925** г. Бърнард Шоу получава **Нобеловата награда за литература** за творчеството си, проникнато от хуманизъм, в което съчетава сатирата с необикновена поетична красота.

1926

ГРАЦИЯ ДЕЛЕДА

Grazia Deledda

(27 септември 1871 Нуоро, Сардиния, Италия - 16 август 1936 Рим, Италия)

Грация Деледа е италианска романистка. Израства в родното си място, описано в творчеството ѝ като „селище от бронзовата епоха“, където баща ѝ е кмет. До 10-годишна възраст посещава местното училище. От малка пише стихове и разкази, съдържащи фолклорни мотиви, а на 15 години публикува първия си разказ. Първия си роман, „*Сардинско цвете*“, публикува през 1892 година. След 1900 година живее в Рим. Пише романи предимно в традицията на натурализма, посветени в по-голямата си част на живота в Сардиния. Получава **Нобеловата награда за литература** за 1926 година за тънкото ѝ умение да пресъздава живота на родното си място в контекста на общочовешки проблеми.

1927

АНРИ БЕРГСОН

Henri Bergson

(18 октомври 1859 Париж, Франция - 4 януари 1941 Париж, Франция)

Анри Луи Бергсон е френски мислител, една от най-изтъкнатите фигури в европейската философия, представител на интуитивизма и философия на живота. Ражда се в еврейско семейство, прекарва първите си години в Лондон. От 1877 до 1881 г. учи в Екол Нормал Сюпериор и се изявява като талантлив математик. Дипломната си работа върху Аристотел Бергсон пише на латински. В следващите 16 години преподава философия в различни училища. Изключително популярен е между двете световни войни. Ключово понятие за неговата философия е интуицията. През 1914 г. е избран за член на Френската академия и става председател на Академията за нравствени и политически науки. Работи активно в Обществото на народите като председател на комисията за интелектуално сътрудничество. През 1927 г. получава **Нобеловата награда за литература** „за неговите богати и обновяващи идеи и за брилянтната вещина, с която те са представени“.

1928

СИГРИД УНДСЕТ

Sigrid Undset

(20 май 1882 Калундборг, Дания - 10 юни 1949 Лилехамер, Норвегия)

Сигрид Ундсет е норвежка романистка. Първоначално учи в общообразователно училище, после постъпва в търговско. На 17 години започва да работи като чиновничка в инженерна фирма. През 1907 г. публикува първия си роман на съвременна тема. Следват сборници с разкази, романи и новели. Творчеството ѝ съдържа проблеми, свързани с мястото на жената в съвременното общество. През 1924 г. става католичка. По време на окупацията на Германия участва в Съпротивата. През есента на 1940 г. заминава за САЩ, където остава до края на войната. Ундсет е сред найпредставителните имена на скандинавската литература. Получава **Нобеловата награда за литература** за 1928 година „за майсторството, с което описва средновековната история на скандинавските страни“.

1929

ТОМАС МАН

Thomas Mann

(6 юни 1875 Любек, Германия - 12 август 1955 Цюрих, Швейцария)

Томас Ман е германски есеист и романист. Баща му е заможен търговец на зърно и сенатор в Любек. През 1893 - три години след смъртта на баща му - семейството се премества в Мюнхен. Там Томас Ман започва работа в застрахователна компания, но бива уволнен. Решава да посещава лекции в Техническия университет в Мюнхен с идеята да стане журналист. През 1894 следва първата

му публикация. В този период той става сътрудник на списание "Симплицисимус" и създава множество малки разкази и новели, започва военна служба, но бива освободен. През 1901 излиза вече завършеният епохален роман "Буденброкови". С този роман Томас Ман става един от най-популярните писатели в Германия. През 1933 година емигрира в Америка, където е лектор в Принстънския университет, консултант по германска литература в библиотеката на Конгреса. След завръщането си в Европа през 1952 г. живее до края на дните си през 1955 в Килхберг до Цюрих. През 1929 г. получава **Нобеловата награда за литература**, особено за романа „Буденброкови“ като класическа творба на съвременната литература.

1930

СИНКЛЕР ЛУИС

Sinclair Lewis

(7 февруари 1885 Сок Сентър, САЩ - 10 януари 1951 Рим, Италия)

Синклер Луис е американски писател, известен със сатиричните си, социално-критични романи. Написал е общо 22 романа и три пиеси. Макар да критикува американския начин на живот, погледът му върху „американската човешка комедия“ като цяло е оптимистичен. През 1903 постъпва в университета в Йейл, но прекъсва следването си и работи в една комуна. Дипломира се през 1908 и работи като журналист. За кратко става член на социалистическата партия. След публикуването на първите си два романа, Луис се посвещава изцяло на писането. През 1925 се развежда с първата си съпруга и три години по-късно се жени повторно. По това време вече прекалява с пиенето и се скарва с повечето си приятели, но запазва неизменен навика си на писане - само за месец написва нова книга, а след това прави, каквото си поиска до следващия творчески порив. През следващите 20 години Луис продължава да публикува книги с равномерно темпо, но никоя от тях не е успешна. Умира самотен в Рим. Носител на първата присъдена на американски писател **Нобелова награда за литература (1930)** „за изкуството му да изобразява ярко и графично и способността да създава с духовитост и хумор нов тип характери“.

1932

ДЖОН ГОЛСУЪРТИ

John Galsworthy

(14 август 1867 Кингстън Хил, Съри, Великобритания - 31 януари 1933 Гроув Лодж, Хампстед, Великобритания)

Джон Голсуърти е английски белетрист, драматург и поет. Произхожда от богато буржоазно семейство. Завършва правни науки в Оксфорд. След завършване на юридическото си образование предприема дълго околосветско пътуване. През 1900 г. изоставя адвокатската си практика, за да се посвети на литературата. Автор е на 17 романа, 26 пиеси, 12 тома разкази, есета, поеми. Пиесите на Голсуърти са забележителни с простотата, сръчността на драматическата техника, естествеността на диалозите и езика. Главното им достойнство е дълбоката искреност на автора, искреност на възмущението, предизвикано от истинско съчувствие към бедните. Голсуърти е сред основателите и пръв председател (1922) на ПЕН-клуб – международна организация на писателите, на която завещава парите от Нобеловата награда. През 1932 г. Джон Голсуърти получава **Нобеловата награда за литература** „за забележителното му повествователно изкуство, достигнало най-ярката си форма в „Сага за Форсайтови“.

1933

ИВАН БУНИН

Ivan Bunin

(10 октомври 1870 Воронеж, Русия - 8 ноември 1953 Париж, Франция)

Иван Александрович Бунин е руски поет, прозаик и преводач. Произхожда от разорен дворянски род. Чете много, обикаля Русия и Украйна, работи като статистик, коректор, библиотекар, театрален критик, рецензент и публицист. Първоначално пише публицистика и поезия, по-късно проза, най-вече къси разкази. Превежда творби от английски и полски език. Най-известен е преводът му на „Песен на Хаяута“ на Лонгфелоу, за която получава Пушкинска награда през 1903. Бунин е почетен член на

Петербургската АН. Напуска Москва след Руската революция през 1917 и се премества в Одеса. Емигрира от страната с последния френски кораб през 1919 и се заселва в Грас, Франция. Руската емиграция се отнася към Иван Бунин като към доайен на руските писатели. В края на живота си Бунин обмисля възможността да се върне в Русия, но умира от инфаркт в Париж през 1953. Няколко години по-късно е отменена забраната за публикуване на негови произведения в Съветския съюз. Последната му художествена книга „Тъмни алеи“ (1943) е смятана за най-четения сборник с къси разкази в Русия през 20 век. Той е първият руски автор, получил **Нобеловата награда за литература** през 1933 „за възискателното изкуство, с което продължава класическата руска традиция в прозата“.

1934

ЛУИДЖИ ПИРАНДЕЛО

Luigi Pirandello

(28 юни 1867 Агридженто, Сицилия, Италия - 10 декември 1936 Рим, Италия)

Луиджи Пирандело е италиански писател, един от най-великите световни драматурзи на 20 век. Баща му е преуспяващ търговец. През 1887 г. Пирандело постъпва в университета в Рим, премества се в университета в Бон, където изучава литература и философия. След 1915 г. се утвърждава като драматург и се превръща във водеща фигура в театъра от 20-те години на 20-ти век. Постоянни теми в пиесите му са относителността на истината, илюзорността на действителността, страданието, ужасите на живота и кошмарите на смъртта, разкрити в оригинална сценична форма. Организира турнета в Европа и Южна Америка с основания от него Художествен театър. Живее в Берлин, после в Париж През 1933 г. Луиджи Пирандело получава **Нобеловата награда за литература** „за неговото смело и изкусно възраждане на драматическото и сценичното изкуство“.

1936

ЮДЖИЙН О'НИЙЛ

Eugene O'Neill

(16 октомври 1888 Ню Йорк, САЩ - 27 ноември 1953 Бостън, САЩ)

Юджийн Гладстон О'Нийл е американски драматург. Баща му е популярен актьор, което налага семейството непрекъснато да пътува. Получава образованието си първо в пансион, после се записва в Принстънския университет, но през 1907 изоставя ученето и тръгва да скита из пристанищата по света, увлича се по „златната треска“, злоупотребява с алкохола и дори прави опит да се самоубие. Разболява се от туберкулоза и в санаториума, където е на лечение прави първите си драматургични опити. Стилът му е определян като психологически реализъм, редом с този на Артър Милър или Хенрик Ибсен. Автор на 45 театрални творби. О'Нийл е известен като „баща“ на американската драма. Четирикратен носител на „Пулицър“. Пиесите му са добре познати и често поставяни. Много от тях са филмирани. Баща на последната съпруга на Чарли Чаплин - Уна О'Нийл. През 1936 г. получава **Нобеловата награда за литература** „за силата, честността и дълбоките чувства в драматургичните му творби, които възплащават оригиналната концепция за трагедията“.

1937

РОЖЕ МАРТЕН ДЮ ГАР

Roger Martin du Gard

(23 март 1881 Париж, Франция - 23 август 1958 Серини, Франция)

Роже Мартен дю Гар е френски белетрист. Роден в семейството на юрист, завършва висше образование с тема по археология. По-късно изучава и психиатрия. След публикуването на първата си книга, „Жан Барод“ (по аферата Драйфус), той си спечелва славата на добър литератор и се сприятелява с личности като Андре Жид и Жак Копо. От 1914 г. участва в продължение на 4 години във войната между Франция, Австрия и Германия. След Първата световна война Мартен дю Гар се заема с монументалното си

произведение „*Семейство Тибо*“, който пише от 1920 до 1940 година. През **1937 г.** Мартен дю Гар получава **Нобеловата награда за литература** „за художествената сила и правдивост, с която описва противоречията между поколенията, както и някои основни аспекти на съвременния живот“.

1938

ПЪРЛ БЪК

Pearl Buck

(26 юни 1892 Хилсбъро, САЩ - 6 март 1973 Данби, САЩ)

Пърл Сидънстрайкър Бък (моминско име **Пърл Комфърт Сидънстрайкър**) е американска писателка. Ражда се в САЩ, но отрасва в Китай. След дипломирането си в Рандолф-Мейкън Уоманс Колидж във Вирджиния се завръща в мисията като учителка, по-късно преподава американска литература в университета в Нанкин, специализира в Корнелския университет, получава степен магистър по литература и се завръща в Китай. След 1935 г. се установява в САЩ, а след Втората световна война учредява на свое име фондация, подпомагаща осиновяването на деца от азиатско американски произход. Радетелка за човешки права и феминистка. В началото на 20-те години пише статии за живота в Китай, следват романи. За „*Благодатна земя*“ получава „Пулицър“ (1932). За 40 години създава 80 творби – романи, биографии, радиопиеси, книги за деца, преводи. Член на Американската академия за изкуство и литература. През **1938 г.** Пърл Бък е удостоена с **Нобеловата награда за литература** за „богато и вярно описание на селския живот в Китай и за биографичните ѝ шедеври“.

1939

ФРАНС СИЛАНПЯ

Frans Eemil Sillanpää

(16 септември 1888 Хяменкюрйо, Финландия - 3 юни 1964 Хелзинки, Финландия)

Франс Емил Силанпя е финландски романист. Произхожда от бедно селско семейство. Въпреки това завършва средното си образование и с благотворителни средства се записва в Хелзингския университет, където изучава естествени науки. Като студент започва да публикува разкази. През 1913 г. напуска университета и започва да се занимава с литературна дейност. Международна известност получава с романите „*Силя*“ и „*Хора в лятната нощ*“. През 1940-1943 г. изпада в депресия и постъпва в болница, където продължава да пише. Автор на мемоари. Силанпя е найзначителният автор във финландската литература през първата половина на 20-ти век. През **1939 г.** получава **Нобеловата награда за литература** .

1945

ГАБРИЕЛА МИСТРАЛ

Gabriela Mistral

(7 април 1889 Вилуна, Чили - 10 януари 1957 Ню Йорк, САЩ)

Габриела Мистрал е псевдоним на **Лусия Годой Алкаяга**, чилийска поетеса, възпитател, дипломат и феминистка. Мистрал завършва училище в родното си село и на 16-годишна възраст става помощник-учител. По-късно тя публикува редица трудове, посветени на учителската професия. Първите си литературни текстове публикува във вестници през 1905 г. През 1922 г. излиза втората ѝ стихосбирка, която ѝ носи международна известност. Между 1925 и 1934 г. Габриела Мистрал работи в Комитета за интелектуално сътрудничество към Обществото на народите. От 1932-1945 г. започва дипломатическата кариера на Мистрал – в Италия, Испания, Бразилия и в САЩ, а през 1946 г. е представител на Чили в Комисията по правата на човека в ООН. След смъртта ѝ стиховете ѝ са преиздавани многократно. На нейно име през 1979 г. е учредена национална награда. Тя е първата латиноамериканска носителка на **Нобелова награда за литература** за **1945 г.** „за лиричната ѝ поезия, която вдъхновена от силни чувства, е направила името ѝ символ на идеалистичните стремежи на целия латиноамерикански свят“.

1946

ХЕРМАН ХЕСЕ

Hermann Hesse

(2 юли 1877 Калв, Германия - 9 август 1962 Монтаньола, Швейцария)

Херман Хесе е германски писател. Проявява поетични наклонности от малък, но родителите му го подготвят за теологична кариера. През 1895 Хесе започва да чиракува в книжарница в Тюбинген. От есента на 1899 работи в известна антикварна книжарница в Базел. През 1904 Хесе напуска работата си и до края на живота си се издържа като писател. С началото на Първата световна война Хесе се записва за доброволец в германската армия, но тъй като е негоден за фронтова служба, е изпратен да работи в лагер за военнопленници. През пролетта на 1919 той се премества в Монтаньола и живее там 12 години. Започва да рисува. През 1924 получава швейцарско гражданство. Хесе наблюдава със загриженост вземането на властта в Германия от националсоциалистите. В края на 30-те години издаването на произведенията му в Германия е забранено. Изолирайки се от политическите конфликти, Хесе работи върху романа си „*Игра на стъклени перли*“, който е издаден през 1943 в Швейцария. След войната Хесе пише по-малко, главно разкази и стихове. През **1946** той получава **Нобеловата награда за литература** „за неговото вдъхновено творчество, което проникновено представя класически хуманитарни идеали и високи качества на стила“.

1947

АНДРЕ ЖИД

Andre Gide

(22 ноември 1869 Париж, Франция - 19 февруари 1951 Париж, Франция)

Андре Пол Гийом Жид е френски поет, романист, есеист, драматург. Произхожда от богата фамилия. През 1908 г. Жид основава литературното списание „Ново френско списание“. През 1918 г. среща Дороти Бюси, която превежда произведенията му на английски. През 1923 г. Жид пише книга за Достоевски. Известно време е привлечен от идеите на комунизма, но през 1936 г. след пътуването в СССР се разочарова и се отдръпва от тези идеи. Вместо това пише две книги с яростна критика на съветското общество. Творчеството му е изпълнено с противоречия – от крайния индивидуализъм до ангажираността със социалната проблематика. През **1947** г. Андре Жид получава **Нобеловата награда за литература** „за всестранно и артистично значими творби, в които човешките проблеми са представени със смела любов към истината и психологическо проникновение“.

1948

ТОМАС ЕЛИОТ

T. S. Eliot

(26 септември 1888 Сейнт Луис, Мисури, САЩ - 4 януари 1965 Лондон, Великобритания)

Томас Стърнс Елиот (Елиът), кавалер на Ордена за заслуги, е английски поет, драматург и литературен критик. Получава най-доброто за времето си образование в Бостън, през 1906 постъпва в Харвард и се дипломира с магистърска степен по философия. В Париж посещава лекции в Сорбоната. Поезията на френските символисти оказва силно влияние за развитието му като поет. Елиот приема англокатолицизма и става британски поданик. Налага се като най-влиятелния критик за времето си, един от първите представители на модернизма и формализма в съвременната литературна критика. Творбите му „*Четири квартета*“, „*Пуста земя*“ и др. се смятат за едни от най-великите постижения на модернизма от 20 век. Удостоен с **Нобеловата награда за литература** за **1948** година „за неговия изключителен пионерски принос към поезията на днешния ден“.

1949

УИЛЯМ ФОКНЪР

William Faulkner

(25 септември 1897 Ню Олбани, Мисисипи, САЩ - 6 юли 1962 Оксфорд, Мисисипи, САЩ)

Уилям Кътбърт Фокнър е американски писател-романист. Пише поезия от 13-годишна възраст. Първата му стихосбирка, както и първите му два романа нямат успех, но Фокнър не се обезсърчава. Той е смятан за един от най-влиятелните белетристи на Америка. Фокнър е известен с използването на дълги, витиевати изречения и педантично избран речник в ярък контраст с минималисткия стил на неговия съперник, Ърнест Хемингуей. Някои смятат Фокнър за единствения истински американски белетрист-модернист на 30-те. Работите му са известни с литературни похвати като поток на съзнанието, многобройни описания и гледни точки, както и с измествания във времето на разказа. Заедно с Марк Твен Фокнър е един от най-важните „писатели на Юга.“ През 1954 г. получава наградата „Пулицър“. Удостоен с **Нобелова награда за литература** за 1949 г. „за големия му и уникален в художествено отношение принос към американския роман“.

1950

БЪРТРАНД РЪСЕЛ

Bertrand Russell

(18 май 1872 Трелек, Уелс - 2 февруари 1970 Пенриндюред, Уелс)

Бърtrand Артър Уилям Ръсел, 3^{ти} граф Ръсел е виден английски математик, философ, писател. Известен е с формулирания от него Парадокс на Ръсел в теорията на множествата. Ръсел популяризира философията и си създава име като либерал и активист за социални промени. Като един от най-известните представители на интелегенцията, Ръсел има голям морален авторитет дори до средата на 90-те години на своя живот. Някои от въпросите, по които взема дейно участие, са ядреното разоръжаване и Виетнамската война. Милиони хора считат Ръсел за пример във воденето на съзидателен и рационален живот, но същевременно позициите му по много въпроси са смятани за спорни от много други хора. Ръсел е атеист и силно антихристиянски настроен. През 1950 г. е удостоен с **Нобеловата награда за литература**, „като един отяряките представители на рационалността и хуманността на нашето време, като един смел защитник на свободното слово и свободата на мисълта в Западния свят“.

1951

ПЕР ЛАГЕРКВИСТ

Per Lagerkvist

(11 юли 1891 Векшьо, Швеция - 23 май 1974 Стокхолм, Швеция)

Пер Фабиеен Лагерквист е един от най-големите шведски писатели от първата половина на ХХ век, романист, поет, драматург и есеист. Следва литература и изкуство в университета в Упсала. От 1913 до 1930 година живее във Франция и Италия, където е силно впечатлен от модерното изкуство. Като писател се утвърждава със стихосбирката „Страх“ (1916) – една от първите експресионистични творби в шведската литература, изпълнена с песимистични настроения, отразяваща ужасите на Първата световна война, а международно признание получава с романа си „Варава“ (1950). Пер Лагерквист е член на Шведската академия. През 1951 година получава **Нобелова награда за литература** за художествената сила и оригиналните идеи в неговите произведения.

1952

ФРАНСОА МОРИАК

Francois Mauriac

(11 октомври 1885 Бордо, Франция - 1 септември 1970 Париж, Франция)

Франсоа Шарл Мориак е френски писател, един от най-значимите католически автори на ХХ век. Творчеството му носи белезите на детството и младостта, прекарани в Бордо, и на католическото възпитание, което получава от майка си, като творбите му са съсредоточени върху проблемите на греха и прошката. Освен с романите си, Франсоа Мориак е известен и със своето полемично журналистическо творчество, като статиите му върху морала и религията и анализите на събитията на деня му донасят огромен

брой читатели. След Гражданската война в Испания застава на страната на либералните католици, а по време на Съпротивата в нелегалност публикува „Черната тетрадка“ и се ангажира на страната на ген. Шарл дьо Гол. Франсоа Мориак е член на Френската академия и кавалер на Почетния легион. През **1952 г.** получава **Нобелова награда за литература** „за дълбокото духовно разбиране и художествената сила, с които в романите си прониква в драмата на човешкия живот“.

1953

УИНСТЪН ЧЪРЧИЛ

Winston Churchill

(30 ноември 1874 Уудсток, Великобритания - 24 януари 1965 Лондон, Великобритания)

Сър **Уинстън Ленард Спенсър Чърчил** е британски държавник, историк, биограф, талантлив художник. Завършва Кралския военен колеж в Сандхърст и през 1895 г. постъпва в армията. Като военен репортер отразява войната за независимост срещу испанското господство в Куба и Англо-бургската война в Южна Африка. Министър е в няколко британски правителства и като привърженик на социалната демокрация е инициатор на редица реформи в тази насока, но се противопоставя на даването на изборни права на жените. По време на Втората световна война Чърчил е министър-председател на Великобритания и е известен с непоколебимата си позиция срещу нацистка Германия дори когато тя е завладяла цяла Европа и през 1940 г. заплашва да окупира Великобритания. През 1946 Чърчил пръв заговаря за съветската заплаха за демократична Европа и протестира срещу „желязната завеса“ (терминът е негов), спускаща се над Източна Европа, което се смята за начало на Студената война. Уинстън Чърчил е лауреат на многобройни награди, включително на Ордена на жартиерата (1953), и е Почетен гражданин на САЩ. През **1953** получава **Нобелова награда за литература** за „забележителните му исторически и биографични трудове, както и за блестящите му речи“.

1954

ЪРНЕСТ ХЕМИНГУЕЙ

Ernest Hemingway

(21 юли 1899 Оук Парк, Илинойс - 2 юли 1961 Кечъм, Айдахо)

Ърнест Милър Хемингуей е един от най-известните американски писатели, част от т. нар. "изгубено поколение" – група бележити американски творци, живели в Париж и други европейски страни в периода от края на Първата световна война до Голямата депресия. Като най-голямо творческо постижение на Хемингуей повечето критици посочват първия му роман "И слънцето изгрява", който е част от социалната история на 20-те години, но авторът написва и такива големи произведения като "Сбогом на оръжията", "Зелените хълмове на Африка", „За кого бие камбаната“, сборника с разкази „Победителят не печели нищо“. През 1953 г. Хемингуей е награден с „Пулицър“ за книгата си „Старецът и морето“ – последната голяма изява на творческия му талант. През **1954 г.** авторът получава **Нобелова награда за литература** за „майсторството на повествователното си изкуство, доказано и в „Старецът и морето“, и за влиянието, което оказва върху стила на съвременната проза“.

1955

ХАЛДОУР ЛАКСНЕС

Halldyr Kiljan Laxness

(23 април 1902 Рейкявик, Исландия - 8 февруари 1998 Рейкявик, Исландия)

Халдоур Килян Лакснес е исландски писател, чиито идейно-философски възгледи преминават през лутеранството, католицизма, даоизма и социализма. Той е един от ярките романисти на ХХ век, чието художествено развитие започва с влиянието на сюрреализма и стига до реалистичното творчество със социална насоченост. В романите си Лакснес описва предимно живота на ниските социални слоеве в родната си страна, изследва конфликти и взаимоотношения, като утвърждава нов стил в исландската литература. Печели международна популярност с автобиографичната си книга „Поетичният век“, съдържаща открит

антисъветизъм. През **1955** г. Халдоур Лакснес получава **Нобелова награда за литература** за „епическата сила, с която възражда белетристичното изкуство на Исландия“.

1956

ХУАН РАМОН ХИМЕНЕС

Juan Ramon Jimenez

(24 декември 1881 Могер, Испания - 29 май 1958 Сан Хуан, Пуерто Рико)

Хуан Рамон Хименес е испански писател, известен основно с поезията си. На 17 години публикува първите си стихотворения, които правят силно впечатление на видни поети като Рубен Дарио и Франсиско Вилаеспеса. Хименес въвежда свободния стих в испанската поезия („Дневник на един поет младоженец“) и отстоява принципите на т. нар. чиста поезия. Изключително популярни са и неговите стихотворения в проза („Платеро и аз“). Гражданската война в Испания (1936-1939) до голяма степен прекъсва развитието му като поет. Хименес напуска Испания, живее в САЩ и Пуерто Рико, където е лектор в различни университети. През **1956** г. е удостоен с **Нобелова награда за литература** за своята лирична поезия, в която испанският език придобива артистична чистота и художествена извисеност.

1957

АЛБЕР КАМЮ

Albert Camus

(7 ноември 1913 Мондови, Алжир - 4 януари 1960 Вилблевен, Франция)

Албер Камю е френски есеист, романист, драматург и философ, един от най-добрите майстори на словото. Повлиян е от идеите на Сьорен Киркегор и Фридрих Ницше, на Блез Паскал и френските моралисти, както и от латинската и средиземноморската философски традиции. Заради заболяването си от туберкулоза Камю не е взет в армията в началото на Втората световна война, но се включва във Френската съпротива с псевдонима Бошар. През 50-те години се посвещава на защита на човешките права. Работи за ЮНЕСКО, през 1953 г. е сред малкото привърженици на левицата, които критикуват потушаването на стачките в Източен Берлин от съветската армия. През 1956 г. протестира срещу подобни действия в Полша и Унгария. До края на живота си се застъпва за отмяна на смъртното наказание по целия свят. През **1957** г. Албер Камю получава **Нобелова награда за литература** за есето си „Размишления за гилотината“, насочено срещу смъртното наказание. Той е най-младият лауреат на Нобелова награда за литература след Ръдиард Киплинг, както и най-рано починалият носител на отличието.

1958

БОРИС ПАСТЕРНАК

Boris Pasternak

(10 февруари 1890 Москва, Русия - 30 май 1960 Переделкино, Русия)

Борис Леонидович Пастернак е руски поет и белетрист. „Сестра моя жизнь“ (1917) е смятана за най-влиятелната стихосбирка, публикувана на руски език през ХХ век. На Запад Пастернак е по-известен с монументалния си роман за Съветска Русия „Доктор Живаго“. Авторът и творбата стават жертва на остра политическа кампания, в резултат на която романът е забранен в СССР. Издаден е в Италия през 1957 г., а в Съветския съюз е публикуван едва през 1987 г. Публикуването на романа предизвиква преследвания срещу Пастернак, които продължават до края на живота му и заради които авторът е принуден да се откаже от присъдената му през **1958** г. **Нобелова награда за литература**. До Шведската академия той изпраща следната телеграма: "Крайно благодарен, трогнат, горд, удивен, смутен." По-късно изпраща нова телеграма: "Вземайки под внимание значението, което се отдава на тази награда в обществото, към което принадлежа, трябва да отхвърля това незаслужено признание. Моля, не приемайте с обида доброволния ми отказ." От Шведската академия обявяват: "Този отказ, разбира се, по никакъв начин не променя валидността на наградата. На Академията остава само със съжаление да обяви, че връчването на наградата не може да се състои."

1959

САЛВАТОРЕ КУАЗИМОДО

Salvatore Quasimodo

(20 август 1901 Модика, Италия - 14 юни 1968 Неапол, Италия)

Салваторе Куазимодо е италиански поет, преводач и литературен критик. Заедно със сънародниците си Джузепе Унгарети и Еудженио Монтале се утвърждава като един от най-големите стихотворци на ХХ век и ярък представител на херметизма в италианската поезия — направление, възникнало под влияние на френския символизъм, което разгръща експресивните и многосмислови внушения на словото. След Втората световна война пише предимно гражданска и социална лирика. От 40-те години работи активно и като преводач. Превежда творби както от старогръцки, така и от съвременни американски и европейски писатели, сред които и Никола Вапцаров. През **1959** г. е удостоен с **Нобелова награда за литература** за неговата лирична поезия, която изразява трагизма в съвременния живот.

1960

СЕН-ДЖОН ПЕРС

Saint-John Perse

(31 май 1887 Поант а Питър, Гваделупа - 20 септември 1975 Жиен, Франция)

Сен-Джон Перс е литературен псевдоним на френския поет и дипломат **Мари Рене Огюст Алексис Сен-Леже**. Работил е в Министерството на външните работи, във френското посолство в Пекин, както и като директор на кабинета на Аристид Бриан. През 1940 г. изразява несъгласие с официалната френска политика спрямо Третия райх в Германия и настъпващия фашизъм. Правителството на Виши му отнема френското гражданство и Леже емигрира в САЩ, където работи в Националната библиотека на Конгреса. През 1924 г. за първи път използва псевдонима Сен-Джон Перс, съставен от името на апостол Йоан и името на римския поет от I век Персий. В Париж посещава литературните кръгове и е близък с Пол Клодел, Андре Жид и Пол Валери. През **1960** Сен-Джон Перс е удостоен с **Нобелова награда за литература** за извисения полет на въображението и въздействащата образност на поезията му, която по един фантастичен начин отразява своето време.

1961

ИВО АНДРИЧ

Ivo Andrić

(9 октомври 1892 Долац, Австро-Унгария - 13 март 1975 Белград, Югославия)

Иво Андрич е най-значимият писател от бивша Югославия през ХХ век. Той започва да твори в навечерието на Първата световна война в духовния климат на „втората модерна вълна“, преминава през бурния период на „следвоенния модернизъм“, за да се утвърди през периода на обновения реализъм през 30-те и 40-те години на ХХ век. Световна известност получават романите му „Мостът на Дрина“ и „Травнишка хроника“, разкриващи сложната и трагична съдба на народа на Босна, изпълнена със социални, национални и религиозни противоречия, породени от сблъсъка на три религии — православна, католическа и мюсюлманска. Разказвайки за своята Босна — един затворен свят, посредник между Запада и Ориента, авторът изгражда образи, които се превръщат във философски символ на вечността на живота въпреки неизбежността на страданията и смъртта и утвърждават хуманистичното значение на неговото творчество. През **1961** г. Иво Андрич получава **Нобелова награда за литература** „за епическата сила, с която проследява темите и рисува човешките съдби от историята на своята страна“.

1962

ДЖОН СТАЙНБЕК

John Steinbeck

(27 февруари 1902 Салинас, САЩ - 20 декември 1968 Ню Йорк, САЩ)

Джон Ърнст Стайнбек е американски писател, драматург и есеист. Популярен става след публикуването на романа „Тортила Флет“ през 1935 г., но най-известното му произведение е „Гроздовете на гнева“ – роман, считан за класика на ХХ век. Епическата картина на трагедията, сполетяла хиляди дребни фермерски семейства по време на Голямата депресия в Америка през 30-те години на ХХ век, предизвиква широки дебати. Фермерската асоциация в Калифорния се опитва да подведе Стайнбек под съд за клевета, обявявайки го за комунист. В крайна сметка обаче се стига до въвеждане на реформи в земеделието, а оценката на критиците отсъжда на автора награда „Пулицър“ (1940). През **1962** г. Джон Стайнбек е удостоен с **Нобелова награда за литература** за „реалистичните му и с богата образност творби, в които съчетава лек хумор с остро социално чувство“.

1963

ГЕОРГИОС СЕФЕРИС

Giorgos Seferis

(29 февруари 1900 Смирна, Турция - 20 септември 1971 Атина, Гърция)

Георгиос Сеферис, псевдоним на **Йоргос Сефериадис**, е един от най-значимите гръцки поети на ХХ век, чието творчество е етап в развитието на гръцката литература. След публикуването на първите му творби е наречен „поет на бъдещето“. Стиховете му се отличават с класическа простота и са вдъхновени от античната мисъл и гръцкия дух. Георгиос Сеферис е и много добър преводач – превежда редица френски поети на гръцки език, както и известен дипломат. През **1963** г. получава **Нобелова награда за литература** „за неговите забележителни лирични творби, вдъхновени от дълбоко усещане за гръцкия свят на културата“.

1964

ЖАН-ПОЛ САРТР

Jean-Paul Sartre

(21 юни 1905 Париж, Франция - 15 април 1980 Париж, Франция)

Жан-Пол Сартр е френски писател и философ. Литературното му творчество включва есета, романи и пиеси и отразява неговите философски разбирания за обществото. Основните философски концепции на екзистенциализма като идеята за абсурдността на човешкото битие, релативизма на морала и игнорирането на обществения характер на индивидуалното съзнание намират отражение в редица произведения на автора. Сред известните творби на Сартр е първият му роман „Погнусата“, повлиял не едно поколение интелектуалци. Безспорен е приносът на Сартр и в театъра като създател на т. нар. театър на ситуациите. През **1964** г. Жан-Пол Сартр получава **Нобелова награда за литература** „за творчеството му, което, богато на идеи и изпълнено със свободолюбие, оказва силно влияние върху нашата епоха“, но отказва да я приеме, защото като убеден пацифист е против откривателя на динамита Алфред Нобел.

1965

МИХАИЛ ШОЛОХОВ

Mikhail Sholokhov

(24 май 1905 Вьошенская, Русия - 2 февруари 1984 Вьошенская, Русия)

Михаил Александрович Шолохов е руски писател, чиито епически творби съчетават руската поетическа традиция и постиженията на романа от ХІХ и ХХ век и разкриват нови връзки между духовния и материалния свят, между човека и природата. Сред творбите, донесли известност на автора, са романите „Тихият Дон“, „Разораната целина“, „Те се сражаваха за Родината“, както и разказът „Съдбата на човека“. Михаил Шолохов е член на Световния съвет на мира и академик на Академията на науките на СССР. Голямо събитие за съветската литература е световното признание на „Тихият Дон“. За този роман през **1965** г. Михаил Шолохов става лауреат на **Нобелова награда за литература** за „артистичната сила и цялост на своята литература, с която представя епичния живот на Дон и разкрива експресивно този исторически период от живота на руския народ“.

1966

НЕЛИ ЗАКС

Nelly Sachs

(10 декември 1891 Берлин, Германия - 12 май 1970 Стокхолм, Швеция)

Нели Закс е немска поетеса, драматур и преводач от еврейски произход. На 18-годишна възраст пише стихове в класическа рима, които са много различни от господстващия по това време експресионизъм, но привличат вниманието на Стефан Цвайг. При започналото преследване на евреите с идването на Хитлер на власт много от роднините и приятелите на Закс изчезват, а самата тя търси утеха в юдаистката и християнската мистика и хасидичните текстове. През 1940 г. Нели Закс емигрира в Швеция, приема шведско гражданство и посвещава творчеството си на темата за Холокоста. Без рима, изпълнени с ужасяващи картини, новите ѝ творби са радикално отклонение от романтичния дух на ранните ѝ стихове. След войната пише и пиеси, които определя като „сценична поезия“. През 1966 в Дортмунд се основава ежегодна литературна награда на нейно име. През **1966** Нели Закс получава **Нобелова награда за литература** като признание „за нейните изтъкнати лирични и драматични творби, отразяващи съдбата на евреите със затрогваща сила“. Разделя наградата с Шмуел Агнон.

1967

МИГЕЛ АНХЕЛ АСТУРИАС

Miguel Angel Asturias

(19 октомври 1899 Гватемала, Гватемала - 9 юни 1974 Мадрид, Испания)

Мигел Анхел Астуриас Росалес е гватемалски поет, белетрист и дипломат. Завършва право в университета „Сан Карлос“ в Гватемала и етнология в Сорбоната. В Париж е силно повлиян от творбите на френските сюрреалисти, като намира тяхното светоусещане за по-близко до латиноамериканската действителност отколкото това на традиционните западни рационалисти. Астуриас е основоположник на т. нар. магически реализъм в латиноамериканската литература, пресъздава реалистично действителността, като се опитва да я осмисли през призмата на митологичното съзнание на индианските народи. Носител е и на Ленинска награда за мир. През **1967** г. е удостоен с **Нобелова награда за литература** за творчеството си, което е „ярко постижение, дълбоко вкоренено в националните черти и традиции на латиноамериканските индиански народи“.

1968

ЯСУНАРИ КАВАБАТА

Yasunari Kawabata

(11 юни 1899 Осака, Япония - 16 април 1972 Камакура, Япония)

Ясунари Кавабата е японски белетрист. Учи литература в Токийския императорски университет и основава сп. „Артистична епоха“ – трибуна на японската авангардна литература. Автор е на романи-миниаюри, в които, следвайки естетиката на класиците на будизма, смесва реалното със загадъчното и постига равновесие между западната и японската традиция. Съчетавайки изтънчен импресионизъм, предаващ природата и в най-неуловимите ѝ детайли, и способност да създава изключително живи персонажи, Кавабата е определян от литературната критика като сенсуалист. Ясунари Кавабата е член на Японската академия на изкуствата, президент на японския ПЕН-клуб в периода 1948-1965 и вицепрезидент на клуба от 1959 г. През **1968** г. е удостоен с **Нобелова награда за литература** „за повествователното майсторство, което с тънък усет изразява същността на японския дух“.

1969

САМЮЪЛ БЕКЕТ

Samuel Beckett

(13 април 1906 Дъблин, Ирландия - 22 декември 1989 Париж, Франция)

Самюъл Бекет е ирландски драматург, романист и поет. Като писател се утвърждава с романа си „Мърфи“, издаден през 1938 г., а световноизвестен става с пиесата си „В очакване на Годо“, поставена за първи път в Париж през 1953 г. Пиесите на Самюъл Бекет го превръщат във водеща фигура в „театъра на абсурда“ и оказват силно влияние върху развитието на английската драматургия и до днес, включително и върху също Нобеловия лауреат Харолд Пинтър. През **1969** година Самюъл Бекет получава **Нобелова награда за литература** за своето „творчество, което в новите форми на романа и драмата превръща нищетата на съвременния човек в радост“.

1970

АЛЕКСАНДЪР СОЛЖЕНИЦИН

Alexandr Solzhenitsyn

(11 декември 1918 Кисловодск, Русия)

Александър Исаевич Солженицин е руски романист, драматург, историк, дисидент. През Втората световна война се сражава в Червената армия, но поради критиките си срещу Сталин през 1945 г. е арестуван за антисъветска пропаганда и осъден на 8 години затвор и изселване в Сибир. Преживяванията си в затвора и в лагери за тежък принудителен труд в системата на ГУЛАГ ще опише в романите си „В първия кръг“ и „Архипелагът ГУЛАГ“ и в разказа „Един ден на Иван Денисович“ - първото му произведение, публикувано в СССР. През 1957 г. Солженицин е реабилитиран, но през 1967 г. изпраща до конгреса на писателите открито писмо, в което се обявява против цензурата, произведенията му са забранени и се издават изключително в чужбина. През 1969 г. е изключен от Съюза на писателите, а през 1974 е лишен от гражданство и депортиран в Западна Германия. През 1990 г. гражданството му е възстановено. През 1997 г. Солженицин е избран за член на Руската академия на науките. Критиците на Солженицин го смятат за радикален, посочвайки, че той свързва действията на евреите, грузинците и латвийците с неблагоприятията, сполетели Русия през ХХ век. Световно признание за творческия талант и принос на Солженицин е обявяването му за лауреат на **Нобеловата награда за литература** през **1970** г.

1971

ПАБЛО НЕРУДА

Pablo Neruda

(12 юли 1904 Парал, Чили - 23 септември 1973 Сантяго, Чили)

Пабло Неруда е чилийски писател и дипломат, един от великите в световната поезия на ХХ век. Истинското му име е **Рикардо Елиесер Нефтали Рейес-и-Басоалто**. Псевдонима си, избран в чест на чешкия поет Ян Неруда, използва, за да избегне конфликт с баща си, който не одобрява заниманията му. За първи път публикува стихове през 1920 г., но първото му произведение с международен отзвук, което е и едно от първите по популярност в испаноезичната литература за всички времена, е стихосбирката „Двайсет любовни стихотворения и една отчаяна песен“, издадена през 1924 г. През 1953 г. Пабло Неруда получава от съветското правителство Сталинска награда за мир. През **1971** г. е удостоен с **Нобелова награда за литература**, признание за поетическата сила, с която пресъздава съдбата и мечтите на народите от Латинска Америка, както и за солидарността му с потиснатите и преследваните по целия свят.

1972

ХАЙНРИХ БЪОЛ

Heinrich Boll

(21 декември 1917 Кьолн, Германия - 16 юли 1985 Бон, Германия)

Хайнрих Теодор Бьол е един от най-изтъкнатите и четени немски писатели след Втората световна война, майстор на късия разказ. В творбите си той осъжда фашизма и обществените порядки в Германия, която познава по време на и след Втората световна

война, а пишейки стегнато и непретенциозно, се стреми да обнови немския език след помпозния риторичен стил от времето на нацизма. Най-известните му романи са "Възгледите на един клоун", "Билярд в девет и половина", "Групов портрет с дама", "Изгубената чест на Катарина Блум". Освен чрез неговото творчество, днес паметта на Хайнрих Бьол живее и чрез архива му в Кьолнската библиотека и фондацията "Хайнрих Бьол". През **1972** г. авторът получава **Нобелова награда за литература** „за целокупното му творческо дело, което чрез комбинация от широка панорама на неговото време и особена чувствителност и описание на характерите е допринесло за възраждане на немската литература”.

1973

ПАТРИК УАЙТ

Patrick White

(28 май 1912 Лондон, Англия - 30 септември 1990 Сидни, Австралия)

Патрик Виктор Мартиндейл Уайт е австралийски поет и белетрист. С романите си „Окоето на бурята” (1973) и „Пояс от листа” (1976), които се отличават с богата поетическа образност и блестящо изградени характери и композиции, Уайт се утвърждава като ярък стилист. Творчеството му е важен етап в приобщаването на австралийската литература към световната литературна мисъл. През **1973** година Патрик Уайт е удостоен с **Нобелова награда за литература** „за епичното му и изпълнено с психологизъм повествователно изкуство, което въвежда в литературата един нов континент”.

1976

СОЛ БЕЛОУ

Saul Bellow

(10 юни 1915 Лашийн, Канада - 5 април 2005 Бруклайн, САЩ)

Сол Белоу е американски писател. Последователно завършва Чикагския университет, Северозападния университет в Евънстън и университета на Уисконсин. Работи като учител и редактор в енциклопедия „Британика”. Творчеството на Сол Белоу включва есета, разкази и романи, които са най-голямото му постижение. През 1975 година печели литературната наградата „Пулицър” с романа си „Подаръкът на Хумболт”, а през **1976** година е удостоен с **Нобелова награда за литература** „за разбирането на човека и тънките анализи на съвременната култура, които съчетава в своето творчество”.

1977

ВИСЕНТЕ АЛЕЙКСАНДРЕ

Vicente Aleixandre

(26 април 1898 Севиля, Испания - 14 декември 1984 Мадрид, Испания)

Висенте Алейксандре-и-Мерло е испански писател. Заедно с Мигел Ернандес, Луис Бунюел, Федерико Гарсия Лорка и други писатели е член на литературната група „Поколение '27”, която е свързана с авангардните течения в художествената култура. След избухването на Гражданската война в Испания (1936) и по време на фашистката диктатура по-голяма част от писателите от „Поколение '27” напускат родината си. Висенте Алейксандре остава в страната, но поезията му е забранена. През 1977 г. авторът получава световно признание – **Нобелова награда за литература** „за високи постижения в поезията, в която осветява мястото на човека в космоса и в съвременното общество и представя обновяването на испанската поезия между войните”.

1978

ИСААК БАШЕВИС СИНГЕР

Isaac Bashevis Singer

(14 юли 1902 Леонцин, Полша – 24 юли 1991 Маями, САЩ)

Исаак Башевис Сингер е псевдоним на американския писател и преводач от полско-еврейски произход **Ицек-Херш Зингер**. Творчеството му има дълбоки корени в полско-еврейската културна традиция. Известен е с романите и разказите си, в които много често присъстват свръхестественото и гротеската, съчетани с ирония, остроумие и вяра в добрата воля на човека. На български език е преведен романът му „Робът“, но всеобщо признание получава с първия си роман „Сатана в Горей“, считан за най-добрата му творба. Вдъхновена от мистичната атмосфера на Билгорай, тя носи характерните черти на готическия роман. През **1978 г.** Исаак Башевис Сингер е удостоен с **Нобелова награда за литература**.

1979

ОДИСЕАС ЕЛИТИС

Odysseus Elytis

(2 ноември 1911 Ираклион, Гърция - 18 март 1996 Атина, Гърция)

Одисеас Елитис е гръцки поет, прозаик и есеист. Истинското му име е **Одисеас Алепуделис**, а псевдонимът Елитис е изведен от думите свобода, Гърция, надежда и Елена (като символ на красотата). Първите си стихове публикува в сп. „Нова литература“, свързано с група писатели, които отхвърлят влиянието на книжовния език в полза на жизнения съвременен гръцки. Интересно е и разбирането на автора за поезията като третото състояние на духа – нито радостно, нито тъжно, при което противопоставящите се сили престават да съществуват. През **1979 г.** Одисеас Елитис получава **Нобелова награда за литература** „за поезията си, която на фона на гръцката традиция описва с чувствена сила и интелектуална яснота борбата на съвременния човек за свобода и съзидание“.

1980

ЧЕСЛАВ МИЛОШ

Czeslaw Milosz

(30 юни 1911 Шетейней, Литва - 14 август 2004 Краков, Полша)

Чеслав Милош е писател, преводач и литературен критик, считан в Полша за най-големия полски поет, но неиздаван по време на комунистическия режим, с който скъсва през 1951 г. От 1961 година се установява в САЩ, където е професор в Калифорнийския университет. Като емигрант писателят се отдава на дълго търсене на своята идентичност в книги, представящи етапите на едно вълнуващо себеизследване. През **1980 г.** получава **Нобелова награда за литература** за безкомпромисната яснота, с която дава израз на застрашеното положение на човека в един свят на остри конфликти“.

1981

ЕЛИАС КАНЕТИ

Elias Canetti

(25 юли 1905 Русе, България - 13 август 1994 Цюрих, Швейцария)

Елиас Канети е австрийски писател от еврейски произход, чието творчество литературните критици асоциират с произведенията на руските класици от XVIII в. Николай Гогол и Фьодор Достоевски. Международна известност му донася неговият роман „Заслепението“ и по-точно преводът, направен от Вероника Уеджуд и озаглавен „Аутодафе“. Няколко години творбата е забранена в нацистка Германия, но критиката я приветства като един от малкото големи романи, изпреварил своето време с разобличаването на фашизма. Популярни са и пиесите на Канети, превърнали се в предвестник на театъра на абсурда. През 1980 г. Елиас Канети публикува своята книга „Спасеният език“, за която и за творбите си, „белязани с широки възгледи, богатство на идеи и артистична сила“ през **1981 г.** е удостоен с **Нобелова награда за литература**.

1982

ГАБРИЕЛ ГАРСИЯ МАРКЕС

Gabriel Garcia Marquez

(6 март 1928 Аракатака, Колумбия)

Габриел Хосе Гарсия Маркес е колумбийски писател, журналист, издател и общественик, често посочван като найизвестния представител на магическия реализъм. Известен е със своето приятелство с кубинския лидер Фидел Кастро, често е изразявал симпатия към някои латиноамерикански революционни групи, особено през 60-те и 70-те години, но е критичен към положението в собствената си страна и никога не е подкрепял публично партизанските групи там. Големият творчески успех на Маркес идва с романа му „Сто години самота“ (1967) – литературно явление, което разтърсва Латинска Америка и донася на автора световна известност. За него през 1972 г. получава наградата „Ромуло Галегос“. През **1982 г.** Гарсия Маркес е удостоен и с **Нобелова награда за литература** „за романите и разказите му, в които фантастичното и реалистичното са съчетани в един богато изграден свят на въображението, отразяващ живота и конфликтите на континента“.

1983

УИЛЯМ ГОЛДИНГ

William Golding

(19 септември 1911 Нюкий, Англия - 19 юни 1993 Пъренаруортал, Англия)

Уилям Джералд Голдинг е английски писател, който твори особено интензивно след Втората световна война, но не успява да публикува. Едва през 1954 г. е отпечатан първият му роман „Повелителят на мухите“. Ръкописът първоначално е отхвърлен от 21 издатели, но след публикуването си романът става бестселър във Великобритания. По време на Втората световна война Уилям Голдинг служи в Британската кралската флота и участва в потопяването на немския боен кораб „Бисмарк“. Участва и в завладяването на Нормандия. През 1988 г. е посветен в рицарство от кралица Елизабет Втора. През **1983 г.** е удостоен с **Нобелова награда за литература** „за романите му, които с яснотата на реалистичното си повествование и разнообразието и универсалността на мита хвърлят светлина върху състоянието на човека в днешния свят“.

1984

ЯРОСЛАВ СЕЙФЕРТ

Jaroslav Seifert

(23 септември 1901 Прага, Чехия - 10 януари 1986 Прага, Чехия)

Ярослав Сейферт е чешки поет и журналист, един от първите писатели, които отричат сталинизма и се обявяват в защита на потиснатите творци. Въпреки че е преценяван като много либерален и е преследван от властта, през 1968 г. е избран за председател на Съюза на чехословашките писатели, а между 1969 и 1970 г. е председател и на Съюза на чешките писатели. Подписва Харта'77 в защита на човешките права. През **1984 г.** Ярослав Сейферт получава **Нобелова награда за литература** „за поезията, която, надарена със свежест, чувственост и богато въображение, създава един либерализиран и доминиращ образ на непобедимия дух и многообразието на човека“.

1986

УОЛЕ ШОИНКА

Wole Soyinka

(13 юли 1934 Абеокута, Нигерия)

Уоле Шоинка е нигерийски драматург, поет, белетрист и критик. Семейството му принадлежи към западноафриканското племе йоруба, чиято богата митология е непресъхващ извор за драматургичното творчество на Шоинка. В него той умело използва

театрални похвати, съчетаващи с голямо майсторство богатите традиции на африканския фолклор – ритуалният танц, маската, пантомимата, ритъмът и музиката, с елементи от европейското сценично изкуство. Първата белетристична творба на Шоинка е романът му „Тълкувателите“ (1965). Уоле Шоинка участва и в обществения живот в Нигерия – противопоставя се на „негрофилите“, които издигат в култ традициите и миналото на Африка и се обявяват против европейското влияние, докато Шоинка се застъпва за модернизацията на африканската култура. През **1986** г. Уоле Шоинка получава **Нобелова награда за литература** „за откриване на широка културна перспектива и за поетично пресъздаване на драмата на живота“.

1987

ЙОСИФ БРОДСКИ

Joseph Brodsky

(24 май 1940 Санкт Петербург, Русия - 28 януари 1996 Ню Йорк, САЩ)

Йосиф Александрович Бродски е руски поет, в чието творчество Ана Ахматова открива най-надарения глас от неговото поколение. В първите години от живота си Бродски преживява обсадата на Ленинград. Без формално образование, по-късно той признава, че е взимал книги отвсякъде, включително от боклука. Научава английски и полски и развива задълбочен интерес към класическата философия, към английската и американската поезия. През 1963 г. е обвинен от съветските власти в „социален паразитизъм“ и е осъден на 5 години заточение в района на Архангелск. През 1965 присъдата му е намалена след протести на изявени литературни деятели. През 1972 г. е изгонен от страната и през 1977 става гражданин на САЩ. Като хоноруван професор по литература преподава в няколко американски университета, както и в Кембриджкия университет във Великобритания. От 1978 г. е Почетен доктор на изкуствата на Йелския университет. През 1990 г. му е възстановено съветското гражданство. През **1987** г. получава **Нобелова награда за литература** за „литературно творчество от изключителен мащаб, белязано от дълбока интелектуалност и поетичност“.

1988

НАДЖИБ МАХФУЗ

Naguib Mahfouz

(11 декември 1911 Кайро, Египет - 30 август 2006 Кайро, Египет)

Наджиб Махфуз е египетски белетрист и драматург, автор на повече от 30 романа. Много от книгите му са забранени в Близкия Изток заради обвинения в богохулство. Обрат в творчеството му бележат 60-те години, когато Махфуз се насочва към късия разказ и оставя повече място за символа, носещ постоянна тревога и страдание, родени от еволюцията на едно общество, в което човешкият индивид е все по-самотен и изоставен. През **1988** г. Махфуз получава **Нобелова награда за литература** „за творчеството му, което придава на арабската белетристика общочовешко звучене“.

1989

КАМИЛО ХОСЕ СЕЛА

Camilo Jose Cela

(11 май 1916 Ириа Флавия, Испания - 17 януари 2002 Мадрид, Испания)

Камило Хосе Села е един от най-ярките испански писатели, който разработва общочовешки проблеми в традициите на испанската култура и има принос за художественото развитие на езика. Става известен с романа си „Семейството на Паскуал Дуарте“ (1942), който е един от най-четените испански романи след „Дон Кихот“ на Мигел де Сервантес и с който се поставя началото на т. нар. ужасяващ реализъм в испанската литература. Камило Хосе Села е член на Кралската испанска академия. През **1989** година получава **Нобелова награда за литература** за богатото му творчество, което е израз на необичайна гледна точка за човешката слабост и уязвимост.

1990

ОКТАВИО ПАС

Octavio Paz

(31 март 1914 Мексико, Мексико - 19 април 1998 Мексико, Мексико)

Октавио Пас е мексикански поет, есеист, публицист, дипломат, едно от най-значимите имена в латиноамериканската литература на XX век. Първата си стихосбирка публикува едва 19-годишен, а по-късно заявява, че за него поезията е тайната религия на модерното време, кралица на изкуството и на всички човешки дейности. Основател е на литературната група „Талиер“, обединяваща светоусещането на новото творческо поколение. През **1990** година е удостоен с **Нобелова награда за литература** „за вдъхновено творчество с широки хоризонти, характеризиращо се с чувствена интелигентност и хуманистична насоченост“.

1991

НАДИН ГОРДИМЪР

Nadine Gordimer

(20 ноември 1923 Спрингс, ЮАР)

Надин Гордимър е южноафриканска писателка, известна с позициите си за преосмисляне и премахване на системата на апартейд в Южноафриканската република. Повечето нейни произведения описват етичните и психологически напрежения в расово разделената ѝ родина, а основни мотиви в тях са изгнанието и отчуждението. Надин Гордимър е почетен член на Американската академия за изкуства и литература и на Американската академия за хуманитарни и естествени науки. През **1991** година е удостоена с **Нобелова награда за литература**.

1993

ТОНИ МОРИСЪН

Toni Morrison

(18 февруари 1931 Лорейн, САЩ)

Тони Морисън, псевдоним на **Клои Антъни Уофорд**, е сред най-изтъкнатите съвременни писатели и втората американка, носителка на Нобелова награда за литература след Пърл Бък. Работи и като редактор и помага за издаването на много чернокожи авторки като Тони Кейд Бамбара и Гейл Джоунс. Признание за творческия талант на Тони Морисън е наградата „Пулицър“, която тя получава през 1993 г. за романа си „Възлюбена“, в чиято сюжетна основа е залегнала истинска история от живота на чернокожите американци в САЩ от времената на робството. През **1993** година на авторката отново е засвидетелствано световно признание с връчването на **Нобелова награда за литература**.

1994

КЕНДЗАБУРО ОЕ

Kenzaburo Oe

(31 януари 1935 Осе, Япония)

Кендзабуро Ое е една от водещите фигури в съвременната японска литература, чиито романи разглеждат противоречията между японските традиции и съвременните западни идеи и култура. Кендзабуро е известен като страстен борец срещу ядреното оръжие и ограничаването на свободата на словото, а сюжетите на някои от творбите му се превръщат в предизвикателство за японското правителство. Признание за творческия талант на автора е обявяването му за **Нобелов лауреат за литература** през **1994** г.

1996

ВИСЛАВА ШИМБОРСКА

Wisława Szymborska

(2 юли 1923 Бнин, Полша)

Вислава Шимборска е полска поетеса, есеистка и преводачка. Поетичният ѝ стил се основава на традициите на поезията на ХХ век и на хуманизма. Въпреки това тя се разграничава от модните философски, артистични и културни тенденции. Стиховете ѝ са изпълнени с ирония, парадокси и шеги. Произведенията на Шимборска са преведени на 36 езика и са издадени в 18 държави. Поетесата е удостоена с награди на името на Гьоте и името на Хердер, отличена е и от полския ПЕН-клуб и е Почетен доктор на университета в Познан. Парадоксално, но непосредствено преди обявяването ѝ за Нобелов лауреат за литература две от най-големите шведски издателства отказват да издадат нейни книги с поезия; творбите ѝ са издадени едва след присъждането на наградата. Вислава Шимборска получава **Нобелова награда за литература** през **1996** година „за поезия, която с пределна точност описва историческите и биологичните явления в контекста на човешките реалности“.

1997

ДАРИО ФО

Dario Fo

(24 март 1926 Санджано, Италия)

Дарио Фо е италиански драматург, театрален режисьор, киноактьор и композитор. Популярен е най-вече със сатиричните си пиеси; използва методите на комедия дел арте. Най-известните му драматургични творби са пиесите „Злополучната смърт на анархиста“ и „Няма да платим!“. Написани през 70-те години, те са преведени на различни езици и се играят в много страни. Италианското правителство често цензурира произведенията на Дарио Фо, а заради открито изразяваните си комунистически възгледи авторът е затварян, бит и заплашван с убийство. През **1997** г. Дарио Фо е удостоен с **Нобелова награда за литература**.

1998

ЖУЗЕ САРАМАГУ

Jose Saramago

(16 ноември 1922 Азиянга, Португалия)

Жузе Сарاماгу е португалски писател, драматург и журналист, обнови португалския и европейския роман в края на ХХ в., като в произведенията си често използва необичайни перспективи към историческите събития, за да подчертае човешкия фактор зад тях, вместо да представя официалната гледна точка на историята. Признание за творческия талант на Сарاماгу са многобройните награди, с които е отличен: на португалския ПЕН-клуб, на Лисабонската община, наградата „Дон Диниш“ на фондация „Каза де Матеуш“, наградата на Асоциацията на португалските писатели и наградата „Камойнш“. През 1985 г. получава наградата на критиката за цялостно творчество. През 1992 г. романът му „Евангелието според Исус Христос“ е избран от компетентните културни организации да бъде представен за Европейската литературна награда, но правителството забранява. Обиден, Сарاماгу напуска Португалия и се заселва на о. Лансерот (Испания). Жузе Сарاماгу е Доктор хонорис кауза на университета в Торино и университета в Севиля. През **1998** г. е отличен с **Нобелова награда за литература**.

1999

ГЮНТЕР ГРАС

Gunter Grass

(16 октомври 1927 Данциг, днес в Полша)

Гюнтер Грас е немски белетрист, поет и драматург, един от най-изтъкнатите съвременни писатели на Германия. Става известен още с първия си роман „Тенекиеният барабан“ (1959), в който се проследяват ужасите на Третия райх и Втората световна война. Творбата получава различни оценки – за едни тя е литературна сензация, за други – трудно смилаемо четиво. Скоро Грас е наречен „съвестта на Германия“, тъй като пише за събития от немската история, от които германците като цяло се срамуват, и безпощадно напада много явления в немската култура. През **1999** година Гюнтер Грас е удостоен с **Нобелова награда за литература**.

2001

ВИДИЯДХАР СУРАДЖПРАСАД НАЙПОЛ

Vidiadhar Surajprasad Naipaul

(17 август 1932 Чагуанас, Тринидад и Тобаго)

Сър **Видиядхар Сураджджпрасад Найпол** е британски писател, един от най-даровитите автори в световен мащаб, станал известен още на 29 години с романа си „Дом за мистър Бисвас“. Пише за много различни култури и проблеми, с които се сблъскват обикновените хора по цял свят, включително и за проблемите на по-слабо развитите държави. Създава и творби, посветени на политиката. Творчеството му не се оценява еднозначно – някои критици обвиняват прозата и пътеписите му в очерняне на Третия свят; противоречия предизвиква и крайният му индуизъм. Модерният свят е истинско бедствие, настоява писателят, но осъжда остро и атентатите на ислямския фундаментализъм. През **2001** г., в юбилейната 100-годишнина от учредяването на **Нобеловата награда за литература**, Найпол става неин лауреат „за непоковарена и неподкупна критичност“.

2002

ИМРЕ КЕРТЕС

Imre Kertész

(9 ноември 1929 Будапеща, Унгария)

Имре Кертеc е унгарски писател. Евреин по произход, едва петнайсетгодишен по време на Втората световна война е депортиран от германците в Освиенцим, а след това в концлагерите в Цайц и Бухенвалд. Затова една от темите му логично са Холокостът и нацизмът. Дебютира през 1975 г. с романа „Безсъдбовност“ – първи от трилогията за Холокоста. Имре Кертеc е отличен с литературната награда на името на Хердер през 2000 г., носител е на Големия кръст на Република Унгария от 2003-та. През **2002** г. получава **Нобелова награда за литература**.

2003

ДЖОН МАКСУЕЛ КУТСИ

John M. Coetzee

(9 февруари 1940 Кейптаун, ЮАР)

Джон Максвел Кутси е южноафрикански писател, езиковед, преводач и преподавател. Световна известност получава през 1980 г. с романа си „В очакване на варварите“. Следващите му книги са отличени с едни от найпрестижните литературни награди на Великобритания, Израел, Ирландия и Южна Африка. Дж. М. Кутси е първият автор, който става два пъти носител на наградата „Букър“ – през 1983 г. за „Животът и времето на Майкъл К“ и през 1999 г. за „Позор“. През **2003** г е отличен с **Нобелова награда за литература**.

2004

ЕЛФРИДЕ ЙЕЛИНЕК

Elfriede Jelinek

(20 октомври 1946 Мюрццушлаг, Австрия)

Елфриде Йелинек е една от най-интересните съвременни австрийски писателки, авторка на десет романа, на повече от петнайсет драми, на филмови сценарии, оперни и балетни либрета, литературна критика, многобройни есеистични текстове, преводи, музикални композиции. Носителка е на над двацет литературни и театрални награди и отличия, сред които „Хенрих Хайне“ и „Бюхнер“. Успех и литературна известност ѝ донася автобиографичният ѝ роман "Пианистката". Като драматург Йелинек пише в традицията на Брехт. Пиесите ѝ, рушащи социални и екзистенциални табути и пародирани речеви клишета и фигури, са поставяни в Бургтеатър, на сцените в Бон, Хамбург, Цюрих и др. През **2004** г. Елфриде Йелинек е удостоена с **Нобелова награда за литература** „за музиката и вокалното изящество в нейните романи и пиеси, които с изключителната си словесна виртуозност показват абсурда на съществуващите клишета в обществото и тяхната поробваща сила“.

2005

ХАРОЛД ПИНТЪР

Harold Pinter

(10 октомври 1930 Лондон, Великобритания)

Харолд Пинтър е британски драматург, поет, режисьор и актьор, един от най-поставяните и коментирани съвременни британски драматурзи. Сред най-известните и представяни на световните сцени негови пиеси са "Парти за рожден ден", "Парникът", "Лека болка" и "Немият сервитьор". През последните години творчеството на Пинтър придобива все по-политически оттенък и се пренасочва от драматургията към поезията. Войната в Ирак през 2003 г. е събитието, което го кара да се обърне към поезията, за да бичува чрез нея лидерите на САЩ и Великобритания за атаката. За сборника "Война" авторът получава наградата "Уилфрид Оуен" за поезия. През 1966 г. става Кавалер на Британската империя, но по-късно отказва предложението на Джон Мейджър за рицарско звание. Харолд Пинтър е Почетен доктор на СУ „Свети Климент Охридски“. През **2005** г. получава **Нобелова награда за литература**.

2006

ОРХАН ПАМУК

Orhan Pamuk

(7 юни 1952 Истанбул, Турция)

Ферит Орхан Памук е турски писател. В романите си, представителни за късния постмодернизъм, се опитва да съчетае традициите на европейската литература и османската изящна словесност. Отстоява разбирането, че стремежът да се запазят собствената история и традиции не е несъвместим с модерната светска държава, която се стреми да се присъедини към ЕС. Творбите, с които получава международна популярност, са романите „Бялата крепост“ и „Името ми е Червен“, за който печели наградата за най-добра чуждестранна книга във Франция, както и награди в Италия и Ирландия. Известен е и с политическите си коментари, които започва да пише през 90-те години. Тогава той публикува крайно критични статии за арменския геноцид в Турция по време на Първата световна война и за „тежката ръка“, с която властите се опитват да потушат кюрдското въстание в югоизточната част на страната. Две турски професионални асоциации завеждат наказателно дело срещу Памук заради тези негови изявления. През 2006 г. обвиненията са отхвърлени. През **2006** г. Шведската академия връчва на Орхан Памук **Нобелова награда за литература**, като се мотивира: "Търсейки меланхоличната душа на своя роден град, Памук разкри нови символи в сблъсъка и преплитането на културите".

2007

ДОРИС ЛЕСИНГ

Doris Lessing

(22 октомври 1919 Керманшах, Персия)

Дорис Мей Лесинг е британска писателка. Творчеството ѝ е вдъхновено от живота ѝ в Африка, от нейните социални и политически борби. Чести теми в романите ѝ са конфликтите между различните култури, расовото неравенство, противоречието между личната съвест и общото благо. Лесинг пише и фантастични романи с философска проблематика. "Лятото преди мрака" е един от най-силните ѝ романи и единственият, издаден на български език през 1975 г. Дорис Лесинг е ключова фигура в марксистките, антиколониалните, антипартейдните и феминистските движения. В началото на XXI век критикува диктаторския режим на президента Роберт Мугабе и е обявена за нежелано лице в Зимбабве. През настоящата 2007 г. Шведската академия по литература избира "епичната разказвачка на женската душа, която със скептицизъм, плам и въображение изследва една разделена цивилизация" за носител на Нобеловата награда за литература.

2008

ЖАН-МАРИ ГЮСТАВ ЛЬО КЛЕЗИО

Jean-Marie Gustave Le Clezio

(13 април 1940 г., Ница, Франция)

Жан-Мари Гюстав льо Клезьо е роден в Ница през 1940 г. Учи във висшия литературен колеж в Ница, защитава докторат по литература, по-късно преподава в САЩ. Пише още от седемгодишен и е наричан „глезеното момче на френската литература“, тъй като още на 23 години прави големия си литературен пробив с романа „Протоколът“ (1963), за който получава първата си литературна награда – „Рьонодо“. Льо Клезьо е първият писател, удостоен с наградата „Пол Моран“ на Френската академия за целокупното си творчество и в частност за романа „Пустинята“ (1980). През 1994 г. е обявен за най-големия съвременен френскоезичен писател. Носител е още и на шведската литературна награда „Стиг Дагерман“. Жан-Мари Гюстав льо Клезьо е автор на над 50 заглавия – романи, есета, разкази, два превода на индиански митологии, множество статии и предговори. Сред популярните му творби на български език са преведени книгите „Африканец“, „Карантината“, „Мексиканската мечта“, „Бродеща звезда“ и др. През **2008** г. Шведската академия присъжда на Жан-Мари Гюстав льо Клезьо **Нобеловата награда за литература**, определяйки го като „родоначалник на ново направление на поетическа и емоционална експресия, която изследва природата на човека както в пределите на цивилизацията, така и отвъд нея“.

2009

ХЕРТА МЮЛЕР

Herta Muller

(17 август 1953 г., Ницкидорф, Банат, Румъния)

Херта Мюлер е родена на 17 август 1953 г. в Ницкидорф, Банат, и е с немски етнически произход. Завършва германистика и румънистика в университета на град Тимишоара. Работи като преводачка и учител. През 1982 г. издава първата си книга с разкази „Низини“, която в Румъния е силно цензурирана, но две години по-късно излиза в Германия в автентичния си вид. Разобличаването на тоталитаризма е в основата на книгите на Херта Мюлер, вдъхновени от съдбата на семейството ѝ. Баща ѝ служи във Вафен-СС по време на Втората световна война, а майка ѝ заедно с много немскоговорящи румънци през 1945 г. е депортирана в трудов лагер в Украйна. Преследвана от режима на Чаушеску заради острите си критики срещу властта, през 1987 г. Херта Мюлер емигрира от Румъния и се установява в Западен Берлин. Като писател Херта Мюлер придобива международна известност в началото на 90-те години, като от особено значение е романът ѝ „Разлюлян дъх“ (2009). Книгите ѝ са преведени на повече от 20 езика. През 2010 г. на български език е издадена книгата „Всичко свое нося със себе си“. От 1995 г. Мюлер е член на Немската академия за език и литература в Дармщат и на Обединението на немските есеисти, новелисти и поети. Носителка е на авторитетни литературни награди, сред които Немската езикова награда (Deutscher Sprachpreis – 1989), Немската награда на критиката (Deutscher Kritikerpreis – 1992), Европейската награда Aristeion Prize (1995), като тя е единствена представителка на немскоговорящите страни, печелила тази награда. През **2009** г. Херта Мюлер получава **Нобеловата награда за литература** заради това, че „със съсредоточеността на поезията и откровението на прозата описва пейзажа на бездомността“.

2010

ХОРХЕ МАРИО ПЕДРО ВАРГАС ЛЬОСА

Mario Vargas Llosa

(28 март 1936 г., Арекипа, Перу)

Марио Варгас Лъоса е роден през 1936 г. в Арекипа, Перу. Завършва колежа Ла Сал и Националния университет „Сан Маркос“ в Лима, като междувременно работи като журналист, а през 1952 г. поставя първата си пиеса „Бягството на инката“. През 80-те години Марио Варгас Лъоса се включва в политическия живот на Перу като активен привърженик на икономическия либерализъм. През 1990 г. се кандидатира за президент на страната, но губи изборите срещу Алберто Фухимори. Марио Варгас Лъоса става известен с романа си „Градът и кучетата“ (1962). Книгата е посрещната с широко одобрение, а авторът ѝ е обявен за един от основните представители на латиноамериканската литературна вълна наред с Хулио Кортасар, Карлос Фуентес и Габриел Гарсия Маркес. Репутацията си Марио Варгас Лъоса затвърждава със следващия си роман „Зелената къща“ (1966), за който получава първата награда „Ромуло Галегос“ в конкуренция с Хуан Карлос Онеги и Габриел Гарсия Маркес. Марио Варгас Лъоса е носител и на наградата за испаноезична литература „Мигел де Сервантес“ за 1994 г. Сред особено популярните му творби са романите „Разговор в Катедралата“, „Панталеон и посетителките“, „Леля Хулия и писачът“, „Разказвачът“, „Възхвала на мащехата“, „Празникът на козелата“, „Раят зад другия ъгъл“, „Лудориите на лошото момиче“ и др., издадени и на български език. През **2010 г.** Марио Варгас Лъоса е избран за **Нобелов лауреат за литература**. Шведската академия присъжда отличието на 74-годишния перуански магьосник на словото „за картографията на структурите на властта, за неговите ярки образи на съпротива, бунт и поражение на индивида“.

2011

ТУМАС ЙОСТА ТРАНСТРЪОМЕР

Tomas Gösta Tranströmer

(15 април 1931 г., Стокхолм, Швеция)

Тумас Транстрьомер е шведски поет, и преводач, психолог по образование и професия. Създал е творчество, не особено внушително по обем, но с всепризната значимост за развитието на шведската, а и на световната поезия. Той е автор и на философски задълбочена есеистика, на литературоведски и научно-психологически текстове, на автобиографична книга, озаглавена „Спомените ме виждат“ (1993), а е и преводач на поезия от няколко езика, главно от английски. Транстрьомер има славата на един от най-значимите скандинавски писатели от Втората световна война насам. Критиците оценяват поетичното му творчество заради неговата достъпност, включително и при превод. Поезията му е превеждана на повече от 60 езика. Носител е на международната литературна награда „Нойшат“ за 1990 година. Стихотворенията му са вдъхновени от дългите шведски зими, смяната на сезоните и осезаемата, изпълнена с настроение красота на природата. Творбите на Транстрьомер се отличават и с усещането за мистичност и чудесата, които крие ежедневието – характерна особеност, която често придава на стиховете му религиозно измерение. На български език са издадени три негови стихосбирки: „Есенен архипелаг“ (1981), „Въздушна поща“ (2002) и „Голямата загадка“ (2013). **Нобеловата награда за литература** му се присъжда, „защото чрез неговите наситени, ясни образи ни дава свеж достъп до реалността“.

2012

Мо Йен

Mo Yan

(17 февруари 1955 г., Далан, провинция Шандун, Китай)

Истинското му име е **Гуан Мо-Йе** (Guan Moye). Родителите му били фермери. Първият му къс разказ е публикуван през 1981 г. в литературно списание. Проби в литературата прави няколко години по-късно с публикуването на негова новела на френски език. В

книгите си Мо Йен залага на реализма, пресъздава своя младежки опит, времето на японската окупация, бедността и трудните условия на живот за фермерите. Сред книгите му са "Чеснови балади", "Република на виното", "Промяна", "Големи гърди и широки бедра" и много други. Той е сред най-известните представители на едно течение в китайската литература, наречено литература на корените - своеобразна източна версия на магическия реализъм на латиноамериканските писатели. Тя е обърната към митологичното съзнание на обикновените хора от селцата и дълбоката провинция. Но най-голяма популярност получава, когато книгата му "Червено сорго" става основа за сцерадий на едноименния филм на известния китайски режисьор Чжан Имоу. Лентата е отличена със "Златна мечка" от кинофестивала в Берлин през 1987 г. Според списание *Тайм* "той е един от най-известните, най-забраняваните и най-пиратстваните автори на съвременен Китай". Наричат го още китайския отговор на Кафка и Джоузеф Хелър. "Чрез съчетание от фантазия и реалност, исторически и социални перспективи Мо Йен създава свят, напомнящ по своята сложност на този в творчеството на Уилям Фокнър и Габриел Гарсия Маркес, и същевременно намира отправна точка в старата китайска литература и устната традиция". Такива са аргументите на Кралската шведска академия, с които го удостояват с **Нобеловата награда за литература**.

2013

Алис Мънро

Alice Ann Munro

(10 юли 1931 г., Уингам, Онтарио, Канада)

Алис Мънро е 110-я лауреат на Нобеловата награда за литература и едва тринадесетата жена, която получава отличието. Това е първият случай, в който наградата отива в Канада. Тя пише от тийнейджър и публикува първия си разказ през 1950 г. Завършва английска филология в университета в Онтарио. Първият ѝ сборник „Танцът на щастливите сенки“ излиза през 1968 г. След него излизат и други нейни книги с разкази. Тя е известна майсторка на кратките литературни форми, за което и получава множество отличия. През 2009 г. получава наградата „Мен Букър“ за цялостно творчество. През 2012 г. Мънро издаде четиринадесетата си книга „Dear Life“, която е изключително добре приета от критиката. Алис Мънро не е превеждана досега на български. Критиците я сравняват с Антон Чехов заради тематиката на повечето ѝ разкази, в които изследва човешката душа. „Историте ѝ често се развиват в някой малък град, където борбата за социална интеграция на героите често води до обтегнати отношения и морални конфликти – проблеми, които произтичат от различията в поколенията и сблъсъкът им с амбициите на героите“, се казва в съобщението на Шведската академия. Алис Мънро получава **Нобеловата награда за литература** „заради майсторството ѝ в съвременния кратък разказ“.